

OTTO

OTTO 10

© TN İletişim

TEMEL ESERLER 02

*Eskimez Yeni Hz. Peygamber'in Sünneti*

M. Hayri Kırbasoğlu

Düzeltili: Tavoos

Grafik Tasarım: Nurullah Özbay

Uygulama: Tavoos

Cilt: Birinci Cilt

Baskı: Ankamat Matbaacılık / Ostim Ankara

ISBN 978-605-5932-59-6

Sertifika No: 13858

1., 2. Baskılar (*Sünnet'ten Çağa Elli İki Mesaj*, ilâhiyât)

3. Baskı: Kasım 2010

4. Baskı: Şubat 2012

5. Baskı: Kasım 2013

6. Baskı: Şubat 2015

İletişim Adresleri

Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4

06420 Çankaya Ankara

tel.-faks: 0312. 439 01 69

[www.ottoyayin.com](http://www.ottoyayin.com)

[otto@ottoyayin.com](mailto:otto@ottoyayin.com)

[www.facebook.com/otto\\_yayinlari](http://www.facebook.com/otto_yayinlari)

# ESKİMEZ YENİ

HZ. PEYGAMBER'İN SÜNNETİ

M. HAYRİ  
KIRBAŞOĞLU

OTTO



## MEHMET HAYRİ KIRBAŞOĞLU

1954 yılında Manisa'da doğdu. Yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı. Aynı fakültede asistan olarak Hadis dalında doktorasını yaptı (1983). İmam Muhammed b. Suud İslâm Üniversitesinde (Riyad) iki yıl öğretim üyeliği yaptı (1985-1987). Yurda döndüğünde doçent oldu (1987). DİB'da başkanlık danışmanı olarak bir yıl görev yaptı (1988-1989). Hadis Anabilim Dalında profesör oldu (1999). Katar'da Şeriat ve İslam Araştırmaları Fakültesi (2011-2012) ile Katar İslam Araştırmaları Fakültesi'nde (2012-2013) öğretim üyesi olarak çalıştı. Hâlen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. *İslâmî Araştırmalar* dergisinde bir süre editör yardımcılığı, *islâmiyât* dergisinde de yayın kurulu üyeliği yaptı. Arapça ve İngilizce bilmektedir. Kırbaşoğlu'nun makale, eleştiri, edisyon kritik, tercüme ve sadeleştirme türünde yayımlanmış birçok çalışması bulunmaktadır. Elinizdeki kitap dışında bazıları şunlardır: *Ahir Zaman İlmihali*, *Ehl-i Sünnetin Kurucu Ataları*, *Destursuz Çağa Girenler*, *Üçüncü Yol Mukaddimesi*, *Alternatif Hadis Metodolojisi*, *Namazların Birleştirilmesi*, *Sünnî Paradigmanın Oluşumunda Şâfiî'nin Rolü –Seçki–*, *İslâm Düşüncesinde Sünnet –Eleştirel Bir Yaklaşım–*, *İslâm Düşüncesinde Hadis Metodolojisi*, İbn Kuteybe'den *Hadis Müdafaası*, Muhammed Avvâme'den *İmamların Fıkhi İhtilaflarında Hadislerin Rolü*, Fazlur Rahman'dan *İslâm ve Çağdaşlık* (Alparslan Açıkgenç ile birlikte), İbn Sina'dan *Risaleler* (Alparslan Açıkgenç ile birlikte).

*Yirmi ksur yıldır anlayış ve desteğini  
benden hiçbir zaman esirgemeyen  
Eřime...*

## İÇİNDEKİLER

### 09 TAKDİM

- 19 İslam'ı Anlamak
- 22 Egomuzu Allah'ın İradesine Boyun Eğdirmenin Adı: İslam
- 26 İslam'ın Şartı Beş Değildir!
- 30 İslam Parçalanmaz Bir Bütündür!
- 33 Cahiliye ve İslam
- 39 Tevhid'i Anlamak
- 44 Allah Anlayışımızı Tashih Etmek
- 47 Rab, Din ve Peygamber
- 51 İbadet Kavramını Anlamak
- 55 İslam'da Ruhbanlık Yoktur!
- 59 Hz. Peygamber'i Anlamak
- 64 Hz. Peygamber'in Doğum Gününü Anlamlandırmak
- 67 Kur'an ve Sünnet'i Anlamak
- 71 Sahabe ve Kur'an
- 75 Kur'an, Toplumlara Yükseltir De Alçaltır Da!
- 79 Kur'an Bizi Yükseltir (Biz İstersek!)
- 82 Kadir Gecesi'ni Anlamak
- 85 İslami Kaynaklar Hiyerarşisi
- 89 İslam'ın Orijinalitesini Muhafaza Etmek
- 94 Dindarlığın Zirvesi: İhsan
- 98 Takva'yı Anlamak: Her Müslüman Müttakidir
- 102 Takvayı Anlamak: Takva, Ahiret Merkezli Bir Kavramdır

- 106 İyiliği Emredip Yaymak, Kötülüğü Yasaklayıp Onunla  
Mücadele Etmek
- 111 ‘Cihad’ı Anlamak
- 116 ‘Savaş’ı Anlamak
- 121 Toplumsal Otokontrol: İyiliği Emretmez, Kötülüğü  
Yasaklamazsak Gemide Hepimiz Batarız
- 125 Sorumluluğu Toplumun Bütününe Yaymak
- 129 Nasihat ve Karşılıklı Hayır Tavsiyesi
- 133 Birimiz Hepimiz, Hepimiz Birimiz İçindir
- 137 Sosyal Dayanışma: Dertler Paylaşıldıkça Azalır
- 141 Sosyal Dayanışma: Herkese Ait Bir Sorumluluktur
- 144 Cihanşümül Kardeşlik ve Sosyal Adalet
- 149 Irk ve Sınıf Ayrımcılığının Panzehiri: İslam (Müslüman Renk  
Körüdür)
- 153 Âdil Gelir Dağılımı
- 156 ‘Ekonomi’ye Müslümanca Bakmak
- 160 ‘Dünya Hayatı’nı Anlamlandırmak
- 164 ‘Dünya’nın Aldatıcılığına Kapılmamak
- 168 Tevekkül Tembellik Demek Değildir
- 172 ‘Besmele’yi Anlamak
- 176 İslam’ın Bilgi ve İlme Bakışı
- 181 Müslüman ve Yabancı Kültürler
- 186 Okuma-Yazma Seferberliği
- 190 Kadınların Eğitim ve Öğretimi Engellenemez!
- 194 İslam Kadını Yüceltmiştir
- 198 Çocuklarımız İslam’ın Geleceğidir
- 203 ‘Namaz’ı Anlamak: Müslümanlık Namazla Bitmez, Bilakis  
Namazla Müslümanlık Yeni Başlar
- 210 Namaz Kılmak Kolaydır, Zor Değildir!
- 215 ‘Oruc’u Anlamak
- 219 ‘Hacc’ı Anlamak
- 222 ‘Hacc’ı Yaşamak
- 225 ‘Kurban’ı Anlamak
- 229 Sonuncu Mesaj

231 KAYNAKÇA

233 DİZİN



## TAKDİM

*İslam Düşüncesinde Sünnet* adlı çalışmamızda Sünnet ve Hadis alanlarında bugün ne yapılması ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair bir proje sizlere sunulmuştu. Bu proje uyarınca, Sünnet kavramı, Sünnet'in dindeki konumu ve Sünnet'in mahiyeti, projenin ilk kitabı olan *İslam Düşüncesinde Sünnet*'te; Sünnet hakkındaki bilgi kaynaklarımız arasında önemli bir yeri olan hadis rivayet malzemesinin sağlamının çürüğünden nasıl ayrılacağına dair bugüne kadar uygulanan hâkim geleneksel yaklaşımın eleştirel bir değerlendirmesi *İslam Düşüncesinde Hadis Metodolojisi*'nde; bize miras bırakılmış olan muazzam rivayet malzemesinin sağlamını çürüğünden ayırmak için bugün nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusu ise *Alternatif Hadis Metodolojisi*'nde ele alınmıştır. Proje uyarınca malzeme sorununun ardından, anlama ve yorumlama konusunun ele alındığı bir çalışmanın sizlere sunulması gerekiyordu. Ancak bazı sebeplerden dolayı bu dördüncü kitabın sizlere sunulabilmesi için biraz daha beklemek gerekecektir; zira bu gecikmeyi kaçınılmaz kılan iki çalışma şu anda daha öncelikli bir duruma gelmiştir. Özellikle, ilgili kamuoyunun sık ve ısrarlı talepleri karşısında bu iki çalışmaya öncelik vermekten başka bir çare kalmamıştır. Sözünü ettiğimiz bu iki çalışmanın ilki, ülkemizdeki ilmihâl literatürüne dair eleştirel bir değerlendirme yaptığımız yazımızın<sup>1</sup> yayımlanmasından sonra, eleştirilen bu ilmihâllerin yerine bizim alternatif bir teklifimizin olup olma-

1 "İlmihâl Dindarlığının İmkânı Üzerine", *islâmiyât*, 5 (2002) sayı: 4, s. 109-124.

dığı sorularına bir cevap olmak üzere girdiğimiz bir çalışmadır. Kamuoyuna böyle bir eser yazma sözü de vermiş olmamız dolayısıyla, ama daha önemlisi böyle bir çalışmanın yayımlanması aciliyet kesp ettiği için, şu sıralarda çalışmalarımızı alternatif bir ilmihâl yazımına yoğunlaştırmış durumdayız.\* Sözü edilen ikinci çalışma ise sizlere sunduğumuz bu eserdir. Her ne kadar hadislerin anlaşılması ve yorumlanması konusundaki projenin dördüncü kitabını bir süre tehir ettiğimizi söylemiş olsak da, yine acil ve ısrarlı taleplerden dolayı, bu konudaki boşluğu bir nebze olsun doldurabilecek bir çalışmanın faydadan hali olmayacağı düşüncesinden yola çıkarak, elinizdeki eseri sizlerin istifadesine sunmuş bulunuyoruz. Gerçi bu eser, öncekiler kadar ilmî ağırlıklı ve öncelikle konunun uzmanlarına hitap eden bir nitelik taşımamaktadır. Zira bu eserde konunun metodolojik yönleri ele alınmamıştır. Bu eserde yapılmak istenen, sadece bugün hadisleri nasıl yorumlayabileceğimize dair birtakım örnekler sunmaktan ibarettir. Dolayısıyla, eserin öncelikle genel okuyucu kitlesine hitap eden bir düzeyi hedeflediğini söyleyebiliriz. Buna bağlı olarak, yapılan yorumlarda pratik amaçlar da öncelikle göz önüne alınmıştır. Bu sebeple eserde hem genel okuyucunun rahatlıkla okuyabileceği bir dil ve üslup benimsenmiş, hem de her bir bölümün çeşitli pratik amaçlarla kullanmaya elverişli bir hacimde tutulmasına özen gösterilmiştir. Bu özellikleriyle eser, genel okuyucu kitlesi dışında, eğitim amaçlı olarak gerek Din-Ahlak derslerinde örnek hadis yorumları, gerek camilerde hutbe metni olarak, gerekse daha başka amaçlarla kullanılacak metinler olarak tasarlanmıştır.

Sizlere bu eserde sunulmuş olan hadis yorumlarının birkaçı yıllar önce *Diyanet Gazetesi*'nde yayımlanmış, bazıları öğrencilerimizin öğretmenlik deneme dersleri için kendilerinin istifadesine sunulmuş, bazıları ise, medyadaki birtakım programlarda kullanılmış olmakla birlikte, tamamı baştan sona yeniden gözden geçirilmiş, güncelleştirilmiş ve birçok değişiklik ve ilavelerde bulunulmuştur.

\* Bahsi geçen çalışma *Ahir Zaman İlmihali* adıyla yayımlanmıştır.

Bu değişiklik ve ilavelerle ilgili olarak, özellikle kaynaklar konusunda bazı açıklamalarda bulunmakta yarar görüyoruz. Zira bugün hadis rivayetlerinin sağlamını çürüğünden ayırt etmek için izlenmesi gereken metoda ilişkin olarak kaleme alınan *Alternatif Hadis Metodolojisi*'ne muttali olan okuyucularımız, benimsediğimiz bu metodolojinin elinizdeki bu esere tam olarak yansıtılamamış olduğunu görecektir. Zira kaynaklardaki geniş dağılımı sebebiyle, bazen üzerinde bir yüksek lisans, hatta doktora tezi yapmayı gerektirecek mahiyette hadis rivayetlerinin bulunduğu, en azından bir rivayetin bütün kaynaklarının tam bir dökümünün yapılmasının bu eser açısından mümkün olmadığı göz önüne alınacak olursa, bizim bu eserde niçin her bir hadisin sadece birkaç kaynağı zikretmekle yetindiğimiz daha kolay anlaşılacaktır. Şu kadarını ifade edelim ki, bu eserde ele alınan hadis rivayetleri temel hadis kaynaklarında yer alan rivayetlerdir ve hemen hepsinin, zikredilenler dışında daha pek çok kaynağı bulunmaktadır. Yine bu eserde ele alınan hadislerin isnadları itibarıyla da kabul edilebilecek standartlarda olduğu söylenebilir. Mamafih çok nadir de olsa, bir-iki rivayetin isnadlarına dair bazı mülahazalara da işaret edilmiştir.

Ancak, biz ele aldığımız hadis rivayetlerinin herhangi bir eserden veya ikinci, üçüncü dereceden tali kaynaklardan değil, temel hadis kaynaklarından seçilmesine itina gösterdiğimiz kadar, onların muhtevalarının İslam'ın temel esaslarıyla uyum arz etmesine de itina gösterdik. Özellikle Kur'an-ı Kerim'in öğretisine, Hz. Peygamber'e aidiyetinde tereddüt bulunmayan Sünnetlere, akli ve tarihî gerçeklere uygun olan rivayetleri tercih etmeye özen gösterdik.

Bu arada şunu da belirtelim ki, eserin birkaç bölümünde ya hiç hadis rivayeti zikredilmemiş ya da sadece bazı ayetlerin zikredilmesiyle yetinilmiştir. Hadis rivayetlerine yer verilmeyen bölümler ise, ya Hz. Peygamber'in doğum gününün kutlanması (Mevlid kandili) gibi, ilgili hiçbir rivayetin bulunmadığı konulardır veya Kadir gecesinin kutlanması gibi, hakkında pek çok rivayet bulunan, ancak çoğunun sıhhati tartışmalı görünen ve kapsamlı bir incelemeyi gerektiren konulardır. Bu gibi konularda

yorumu esas olarak, Mevlid kandilinin konusunu teşkil eden Hz. Peygamber ve mesajı ile Kadir gecesinin konusunu teşkil eden Kur'an ve mesajı esas alınmıştır. Hadis rivayetleri yerine sadece ayetlerin zikredildiği nadir bölümlerde ise, Hz. Peygamber'in Sünneti'nin birinci ve temel kaynağının Kur'an olduğuna ilişkin görüşten hareket edilmiştir.

İtina gösterdiğimiz diğer bir husus ise, seçilen hadis rivayetlerinin, İslam dünyasının günümüz gerçekleriyle, özellikle de üzerinde durulması gereken acı gerçekleriyle ilgili olmasına dikkat edilmesidir. Çünkü bu eserin amacı, şerh literatürü alanında geçmişte ve günümüzde yazılmış olan ve çoğu birbirinin tekrarı olan yüzlerce esere bir yenisini eklemek değildir. Hele hayattan kopuk, klişeleşmiş beylik ifadelerin tekrarlandığı, sahaya inmek yerine fildişi kulelerinde profesyonel (!) işi metinler yazmayı tercih edenlerin ürettiği tarzda bir eser yazmak hiç değildir.

Tam aksine yazarın amacı, son derece genel ve her zaman ve mekânda geçerli olabilecek klişeler yerine, İslam dünyasının ve onun bir parçası olan toplumumuzun can yakan acı gerçekleri karşısında, Hz. Peygamber'in Sünneti'nin (model) bizlere nasıl yol gösterebileceği sorusundan yola çıkmaktır. Amaç bu olunca, seçilen hadis rivayetlerinin, ağırlıklı olarak, önceliklere göre belirleneceği ve önem sırasına göre ele alınacağı da tabiidir. Elinizdeki bu eserde yer alan hadis rivayetlerinin, konuları itibarıyla en önemli olandan başlanarak bir sıralamaya tâbi tutulduğu dikkatinizden kaçmayacaktır. Binaenaleyh İslami eserlerde genellikle ilk sıralarda ele alınmasına alıştığımız, namaz, oruç, hac ve kurban gibi konuların, bu eserde son sıralarda zikredilmiş olması sizleri şaşırtmamalıdır. Bilakis bu sıralama, İslam dünyasının öncelikli konularının namaz, abdest, oruç gibi meselelerin dışında aranması gerektiği mesajını vermeyi amaçlayan bir sıralamadır.

Klasik hadis şerhçiliğinden farklı olarak, hadis rivayetleri ele alınırken, isnadlarına yer verilmemiş, ravileri hakkında bilgi sunulmamış, rivayetlerde geçen bazı kavramların dil açısından açıklanması cihetine gidilmemiş, kısacası bu rivayetler hakkında ulemanın ayrıntı sayılabilecek açıklamalarıyla, rivayetin vermek istediği mesaj gölgelenmemiştir. Tam aksine rivayetlerin bugün

bize verebileceği mesajlar merkeze alınmış, meselenin sadece bir *bilgilenme* değil, aynı zamanda bir *binleşme* meselesi olduğu sürekli göz önünde bulundurularak, akıl kadar kalbe de hitap etmeye gayret gösterilmiştir.

Yapılan yorumlara gelince, bunlar sadece masa başında akla gelenlerin kâğıda dökülmesinden ibaret değildir. Tam aksine bu eserde yer alan rivayetlerin yorumlanması esnasında, büyük çoğunluğu çağdaş pek çok ilim ve fikir adamının eserlerinden süzölmüş olan bir hulasa da dolaylı olarak sunulmuş bulunmaktadır. Onun için bu eserdeki yorumlar, benim olduğu kadar pek çok ilim ve fikir adamının da emeklerinin mahsulü sayılır.

Sizlerin de kolayca fark edebileceği gibi, aslında bu eserde yorumlanmaya çalışılan rivayetlerin dış anlamı, çoğunlukla günümüz gerçekliğiyle doğrudan ve bire bir örtüşmemektedir. Bu da son derece tabiidir, zira Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemle bizim içinde bulunduğumuz dönem tamamen farklıdır. Gerçi bütün zaman ve mekânlarda geçerliliğini muhafaza eden ve insanın insan olmasından kaynaklanan temel insani durumlara dair Hz. Peygamber'in söyledikleri bugün de aynen geçerlidir. Ne var ki, özellikle bizim bu eserde ele aldığımız konulara ilişkin olarak Hz. Peygamber'in doğrudan değil, ancak dolaylı olarak bizlere bir şeyler söylemesi mümkündür. Bu sebeptendir ki Hz. Peygamber ile aramızdaki on beş asırlık zaman farkını kapatmak ve bu farkın getirdiği köklü değişiklikler alanında ve yeni durumlar karşısında Hz. Peygamber'in bize hitap etmesini sağlamak ise, ancak yorum yoluyla mümkün olabilir. Böyle olunca da, Hz. Peygamber'den rivayet edilen bu sözler ve uygulamalar, ancak bizim için bir hareket ve çıkış noktası olabilir; yola devam etmek ve karşı karşıya bulunduğumuz meselelere anlam vermek, yorum ve çözüm getirmek ise tamamen bize düşmektedir. Bir anlamda burada yapmaya çalıştığımız şey, Hz. Peygamber'in Sünneti'ni 21. yüzyıl şartlarında yeniden üretmekten başka bir şey değildir. Kuşkusuz bu tür çabalar her zaman müzakereye açıktır. Ancak bizce yapılması gereken de bundan başka bir şey değildir. Bir diğer ifadeyle geçmiş ulemanın kendi dönemlerinde yaptıkları gibi, bizim de kendi dönemimizin şartlarını göz önüne alarak Sünnet'i sürekli yeniden yorumlamamız gerekmektedir.

Bu noktada yorumdan ne kastettiğimize de açıklık getirmek yerinde olur. Kısaca yorumdan kastımız, bir metnin dil, bağlam, tarih vb. açılardan incelenerek, gerekli açıklamaların yapılmasından ziyade, günümüz İslam dünyasının çözüm bekleyen acil ve öncelikli meseleleri (olgu) ile, bu meselelerle ilgili olabilecek hadis rivayetleri (nass) arasında bağlantı kurmaktan ibarettir. Burada önceliğin 'olgu'da olduğunu ve rivayetlerin seçilmesinde olgunun belirleyici olduğunu özellikle vurgulamak gerekir. Dolayısıyla, sırf şerh etmiş olmak için, günümüzün gerçeklikleriyle hiç ilgisi bulunmayan birtakım rivayetleri açıklamak şeklindeki hadis yorumculuğuna taraftar olmadığımız da bu suretle anlaşılmıştır. Zaten bu tür bir yorumculuğa gerek de yoktur; zira asırlar boyunca ulemamızın yaptıkları çalışmalar bugün için de tatminkâr sayılır. Kaldı ki bugün çağdaş hadis şerhleri olma iddiasındaki pek çok esere yakından bakıldığında, bunların 21. yüzyılda yazılmış olmak dışında çağdaş olmakla herhangi bir ilgisinin bulunmadığı kolaylıkla görülecektir. Dahası çağdaş hadis şerhleri olma iddiasındaki çalışmaların büyük çoğunluğunun içerik olarak, klasik eserlerin tekrarından öteye gitmediğini de söylemek mümkündür.

Biraz daha açık bir şekilde söyleyecek olursak, elinizdeki bu eserde sergilenen yorum anlayışı, *İslam Düşüncesinde Sünnet* adlı çalışmamızda da savunduğumuz gibi, rivayetlerin altında yatan mana, ruh, ilke, değer, amaç veya hikmeti esas alarak, bu ruh veya ilkeler doğrultusunda çağdaş durumumuzu anlamlandırmaktan ibarettir.

Çeşitli vesilelerle diğer çalışmalarımızda vurguladığımız bir hususu burada da tekrar vurgulamak gerekir: Ne Kur'an'ın, ne de hadis rivayetlerinin bugün bizim karşı karşıya bulunduğumuz bütün durumlara, meselelere, problemlere hazır çözümler sunması mümkün değildir; bilakis çözümleri üretecek olanlar Müslümanların kendileridir. Ancak gerek Kur'an gerekse hadis rivayetleri, bizim bu çözüm üretme sürecinde başvuracağımız ve çözümlerimizin İslamiliğini sağlayacak ilkeleri, kriterleri bulabileceğimiz temel referanslarımızdır.

İslam dünyasının çözüm üretme sürecine girebilmesi için bir zihniyet değişimini gerçekleştirmesi gerektiği yaklaşık iki yüzyıl-

dır pek çok İslam ilim ve fikir adamı tarafından vurgulanmakta ise de, İslam dünyasının geçmişte üretilen çözümleri tekrarlamakla tembelliğinden kurtulmaya karar verdiğine dair ciddi bir gelişme emaresi henüz ortada görünmemektedir.

Nitekim *islâmiyât-kitâbiyât bülten*'in, 8. sayısında (Temmuz-Eylül, 2003) aynen şunları söylemiştik:

“İletişim alanındaki fevkalade gelişmelerin de etkisiyle günümüzde İslam, İslam ülkelerinin sınırlarına hapsedilemeyecek kadar, hatta uluslararası denebilecek ölçüde geniş çaplı bir olgu hâline gelmiştir. Bir başka açıdan ise İslam ve Müslümanlar, uluslararası gelişmelerin hem öznesi hem de nesnesi konumunda bulunmaktadır. Dolayısıyla hem samimi olarak İslam'ı tanımak isteyenlere yanlış bir imaj sunmamak, hem de bu yanlış imajın yol açabileceği eleştiri ve hatta siyasi baskılara maruz kalmamak, daha doğrusu bu tür bir baskıya girişecek olanların ellerine bir gerekçe vermiş olmamak için de, geleneksel İslam tasavvurumuzu sürekli eleştirel bir gözle okumak ve güvenilirlik/eleştirilere dayanıklılık testinden sürekli geçirmek artık kaçınılmazın kaçınılmazı olmuştur. Hele Batı'nın (daha açık bir ifadeyle başta ABD, İngiltere ve İsrail'in) kendi siyasi-ekonomik çıkarlarını garantiye almak amacıyla İslam dünyası üzerinde tesis etmeye çalıştığı hegemonyayı 'İslami şiddet ve terörle mücadele' maskesi altında meşrulaştırma çabalarına büyük hız verdiği bir dönemde yapılacak özeleştiri, aynı zamanda stratejik bir boyut ve önem de kazanmaktadır. Zira İslam dünyası –Batı istediği için değil, kendisi ve bütün insanlığın felahı için– 21. yüzyıl insanlığına sunacağı İslam'ı özeleştirel bir yaklaşımla ortaya koymada başarılı olamazsa; kendi çıkarları için *Uysal İslam*, *Light İslam* –isterse- bunlara *Sulandırılmış İslam* da diyebilirsiniz– *Liberal İslam* projelerini İslam dünyasına dayatma niyetini gizlemeyen ABD ve diğerlerine boyun eğmek kaçınılmaz hâle gelecektir. ABD ve yandaşları, Afganistan'a ve Irak'a demokrasi getirdiği (!) gibi, bir gün biz de dahil birçok İslam ülkesine de demokrasi getirmek (!) isteyebilir; hatta bu demokrasinin kökleşmesi (!) için bize bir İslam yorumu bile hediye (!) edebilir.”

Bir yıl önce bazı gelişmelerden hareketle yaptığımız bu değerlendirmenin, artık bir varsayım ve tahmin olmadığını ve İslam

dünyasının İslam telakkilerine, ABD ve yandaşlarının çıkarlarına hizmet edecek şekilde yeni bir şekil verilmesi yönünde birtakım adımların fiilen atılmakta olduğunu görüyoruz, biliyoruz. Nitekim gerek ülkemizde, gerek İslam dünyasının çeşitli bölgelerinde, BOP çerçevesinde çeşitli sivil ve resmî kurumların birtakım çalışmalar yaptıklarını, gerek Batı'da, gerek İslam ülkelerinde bu çerçevede harıl harıl toplantılar yapıldığını, bu faaliyetlerin finansmanının da ABD ve yandaşlarının açık ve gizli finans destekleriyle sürdürüldüğünü duyuyoruz, görüyoruz, okuyoruz. Bu gelişmelerden ülkemiz kamuoyunun da etkilendiğini ve özellikle İslami kesimdeki bazı çevrelerin bu süreç, bilerek veya bilmeyerek, doğrudan veya dolaylı olarak katıldıklarını üzülerək görmekteyiz. Bu vesileyle şimdiye kadar elle tutulur bir sonuç vermemiş olan Diyalog-Hoşgörü başlıkları altında yürütölen faaliyetleri de son gelişmeler ışığında tekrar değerlendirmek gerekir. Ülkemizde de sık sık, sivil ve resmî dinî kesimlerin iştirakleriyle yapılan ve hatta bakan düzeyinde katılımların söz konusu olduğu bu gibi toplantılarda ABD, İngiltere ve İsrail başta olmak üzere Batı'nın Afganistan'da, Filistin'de, Irak'ta ve Guantanamo'larda yaptığı işgal, istila, talan, yağma, her çeşidiyle işkence, zulüm ve baskılar, hukuk ve insanlık dışı uygulamalar, demokrasi ve insan hakları ile temel özgürlüklerin ihlali gibi 'bozgunculuklar' (fesat ve bağy) karşısında tek bir itiraz ve eleştiriye dahi rastlanmaması, diyalog ve hoşgörü laflarını ağızlarından düşürmeyenlerin yeryüzünü fesada ve bozgunculuğa boğan bu kontrolsüz güçlerin yaptıklarına karşı çıt çıkarmamaları, ister istemez kafalarda birtakım soru işaretlerinin belirmesine ve yapılanların BOP ve benzeri projelerle bir ilgisinin bulunup bulunmadığı sorusunun gündeme gelmesine yol açmaktadır. Bütün dünyanın eli kolu bağlı bir vaziyette seyrettiği 'insanlığın sonu' denebilecek gelişmeler karşısında yine insanlığın tek ümidi İslam'dan başka bir şey değildir. Zira çevremizde, ülkemizde, bölgemizde ve gezegenimizde yaşanan fizikî ve beşerî her türlü zulüm, fesat ve bozgunculuğu üretenlerin ta kendisi Batı (ABD, AB, G8) iken, bunlardan bir kurtuluş reçetesi beklemek akıl kârı değildir. (Burada tek bir Batı olmadığı şeklinde bir itiraz akla gelebilir ve bu itiraz yanlış değildir; ancak bizim



burada kastettiğimiz, yeryüzünü kasıp kavuran bütün bölgesel ve küresel kötülüklerin kaynağı olan şer odaklarının oluşturduğu barbar Batı'dır. Dolayısıyla kategorik bir Batı düşmanlığından söz etmediğimiz ortadadır.)

Ancak insanlığın önündeki yegâne kurtuluş yolu olduğunu söylediğimiz İslam, Ali Şeriatî'nin *Dine Karşı Din* adlı eserinde işaret ettiği "Karşı Din" elbette değildir. Keza bu din, asırlar öncesinin şartlarında üretilmiş olan yorumları bugün de aynen sürdürmekte ısrar eden gelenekselci yaklaşım da olamaz. Bilakis ümit kaynağı olabilecek olan İslam, kuşkusuz çağın meydan okumalarıyla yüzleşebilecek olan yeni bir yorumun, Batı'ya da Gelenek'e de eleştirel yaklaşan bir zihniyetin, İslam'ın temel kaynaklarına bağlı ve tavizsiz bir duruşun, statükoyu payandalamak yerine sürekli muhalefette kalmayı tercih eden politik bir tutumun ürünü olacaktır. Bütün bunlar ise, ancak ve ancak köklü bir zihniyet değişikliğiyle mümkündür. İki yüzyıllık bir geçmiş olan ıslah ve tecdid (yenilik) çabalarının da temel hedefi işte bu zihniyet değişikliğini gerçekleştirmektir. Afgânî'den Abduh'a, Reşîd Ridâ'dan Seyyid Kutub'a ve Hasan Hanefî'ye, İkbâl'den Mehmet Âkif'e, Mûsâ Cârullâh'a ve İzmirli İsmail Hakkî'ya, Mâlik b. Nebî'den Câbirî'ye, Emîn el-Hûlî'den Muhammed Ahmed Halefullâh'a, Mevdûdî'den Fazlur Rahman'a, Roger Garaudy'den Aliya İzzetbegoviç'e, Şeriatî'den Suruş'a, Mahmûd Tâhâ'dan Abdullâh Ahmed en-Naîm'e ve Harun Nasution'a pek çok çağdaş İslam ilim ve fikir adamının peşinde koştukları bu hedef, kesinlikle İslam ve Müslümanlar için ve bizzat Müslümanlar tarafından gerçekleştirilmesi gereken bir hedeftir. İşte ABD ve yandaşlarının İslam dünyasındaki hegemonyasını kalıcı hâle getirmek için yaptığı planları altüst edebilmek ve oyunlarını boşa çıkarabilmek ancak bu yenilikçi İslam düşüncesinin İslam dünyasında etkin ve yaygın hâle getirilmesiyle mümkün olabilecektir. Bu ise Hasan Hanefî'nin ifadesiyle *İslam'ın İkinci Bağımsızlık Hareketi* dediği bu çabaların başarıya ulaşması şartına bağlıdır.

İşte elinizdeki bu eser, yukarıda isimlerini sıraladığımız pek çok İslam ilim ve fikir adamının, çoğu sadece teori üretmekle

yetinmeyip sahaya da inmiş olan bu mücadele adamlarının sürdürdüğü çizgiye mütevazı bir katkı çabasıdır. Bu mütevazı katkı, yuvarlandıkça büyüyen bir kartopu misali etkin ve yaygın hâle getirmek ancak ve ancak siz okuyucularımızın gayretleriyle mümkün olabilecektir. Zaman “Ey iman edenler! İyilik (*birr*) ve Allah'ın yasaklarından sakınma (*takva*) konusunda yardımlaşın, kötülük (*ism*) ve düşmanlık konusunda yardımlaşmayın” (5. Mâ'ide, 2) ayetini hayata geçirme zamanıdır. Elinizdeki eser de sizlere bu yolda yapılmış bir davettir.

Son olarak, daha önce *Sünnet'ten Çağa Elli İki Mesaj* adıyla yayımladığımız bu eserin adını, hem okuyucularımızın isim değiştirme yönündeki ısrarları, hem de yeni ismi daha isabetli bulduğumuz için *Eskimez Yeni Hz. Peygamber'in Sünneti* olarak değiştirdik.

“De ki: İşte bu benim yolumdur, bilerek ve inanarak ben Allah'a çağırıyorum, bana uyanlar da!” (12. Yûsuf, 108).

Mehmet Hayri KIRBAŞOĞLU  
Ankara 1 Ramazan, 1425  
15 Ekim 2004

# DİZİN

II. Hakem 188

A

ABD 15, 16, 17, 65, 73, 119

abdest 12, 172, 208, 209, 211, 212

Abduh 17

Abdullâh Ahmed en-Naîm 17

Abdullâh b. Ebî Evfâ 116

Abdullâh b. Habîb 71

Abdullâh b. Mes'ûd 213

Abdullâh b. Ömer 164, 213

âbid 56

açlık 106, 107, 217

adaklar 91

adalet 75, 76, 81, 122, 123, 127, 141,

144, 147, 153, 154, 157, 170, 171

adamsendecilik 123, 143

Âdem (Hz.) 144, 149

Afgâni 17

Afganistan 15, 16, 65, 73, 107, 114, 115

Afrika 62, 179

ağaçlar 49, 205

ahiret 40, 56, 57, 58, 75, 77, 103, 128, 160, 161, 162, 163, 166, 167

ahlak 20, 75, 76, 81, 87, 163

Ahmed b. Hanbel 19, 28, 39, 47, 55, 85, 98, 107, 141, 144, 149, 153, 161, 176, 195, 198, 213, 215

aile 20, 56, 109, 125, 126, 127, 128, 227

Âişe (Hz.) 87, 191, 196, 213

Akdeniz 62

akıl 13, 16, 93, 161, 165

akşam 208, 209, 213, 214, 221

alışveriş 159

Ali (Hz.) 17, 20, 154

Aliya İzzetbegoviç 17, 20

alkolizm 162

Allah'ın iradesi 52, 177, 180, 189

amel 29, 40, 71, 87, 100, 166, 195, 213

Amerika 179

Amr b. el-Âs 211

Ankara Üniversitesi 191

Arafat 214, 221

Arap 34, 35, 48, 62, 95, 221

Arapça 51

Araplar 30, 35, 42, 75, 98, 99

Atâ b. Ebî Rabâh 213

atalet 107, 143, 168, 169, 170

ateist 124

Avrupa 57, 184, 187, 188

Avrupalılar 119

B

bağy 16, 37, 117

barış 116, 117, 120, 220

batı 15, 16, 17, 56, 62, 65, 73, 107, 112, 119, 122, 124, 157, 158, 178, 179,

182, 185, 188

bayram 31, 32, 199, 200

Bedir Savaşı 201

bencilik 143

bereket 82

beslenme 215, 227

besmele 173, 174, 175

bid'at 55, 89, 91

Bilal (Hz.) 138

bilgi 9, 12, 72, 77, 92, 134, 176, 177, 178, 180, 187, 190, 192, 214

bilgisizlik 37, 197

Birgivi 91, 92

BM 119

boşanma 162

bozgunculuk 65, 162  
böbrek iltihabı 217  
böbrekler 216  
bürokrasi 159

## C

Câbir b. Abdillâh 181, 225  
Câbir b. Zeyd 213  
Câbirî 17  
cahiliye 20, 21, 33, 34, 35, 36, 37, 38,  
43, 51, 72, 73, 74, 144, 150, 151, 194,  
196  
Cebriye 169  
Cebriyecilik 169  
cehalet 69, 95, 107  
cehennem 126, 151  
cemaat 207  
cemiyet 124, 155  
Cerir 137  
cevşen 92, 93  
ciğerler 216  
cihad 111, 113  
cuma 31, 32, 77  
cuma hutbesi 201  
cünûp 211

## Ç

Çeçenistan 65, 107, 114, 115  
çocuklar 188, 198, 200, 201

## D

dayanışma 81, 137, 138, 142, 143  
dedikodu 28, 53  
değer 14, 40, 41, 42, 74, 77, 82, 118,  
156, 157, 158, 161, 163, 171, 176,  
182, 189, 194, 199, 205, 224  
demokrasi 15, 16, 119  
depresyon 162, 217  
devlet 56, 60, 61, 75, 119, 123, 125,  
155  
devlet başkanı 60, 61, 125  
dil 10, 12, 13, 144, 191, 192, 196, 220  
din 17, 24, 31, 32, 33, 47, 53, 54, 55,  
56, 57, 58, 62, 64, 74, 83, 85, 86, 89,  
90, 98, 99, 124, 127, 133, 134, 169,  
176, 181, 182, 183, 184, 188, 192,  
193, 203, 210  
din adamı 57, 58, 188  
dindarlık 99, 101, 102, 103, 211  
diyalog 16  
Diyanet İşleri Başkanlığı 191, 213  
doğruluk 28, 63, 170  
doğu 122, 179, 188

dolandırcılık 159  
domuz 23, 24, 32, 196  
Dostoyevski 124  
dua 19, 55, 68, 86, 91, 92, 102, 116,  
131, 132, 139, 172, 176, 204, 206,  
221  
dünya 20, 40, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 63,  
64, 75, 77, 79, 82, 104, 106, 107, 144,  
145, 153, 156, 157, 158, 160, 161,  
162, 163, 165, 168, 181, 184, 185,  
204, 206, 229  
düşünce 20, 21, 23, 33, 37, 38, 40, 43,  
52, 55, 57, 72, 73, 74, 80, 86, 87, 88,  
97, 99, 112, 123, 127, 136, 137, 174,  
175, 176, 177, 184, 194, 198, 217

## E

ebeveynler 127  
Ebû Bekir (Hz.) 30, 31, 109, 181  
Ebû Dâvûd 211, 213, 225  
Ebû Hureyre 196  
Ebû Mûsâ el-Eş'arî 213  
Ebû Yûsuf 58  
Ebû Zerr 34  
edebiyat 72, 73  
Ege 91  
egoizm 143  
eğitim 10, 20, 113, 128, 130, 187, 188,  
190, 192, 193, 198, 200, 202  
ehliyet 170  
ekonomi 20, 114, 144, 148, 153, 155,  
157, 158, 171, 177  
ekonomik adalet 147, 154  
Emeviler 57  
empyralist 73, 119  
empyralizm 106  
ermiş 48, 92, 132  
eşek 196  
eşitlik 75, 76, 206, 220  
evliya 92, 132, 227  
Evliya Çelebi 192  
Evzâî 213  
eylem 20, 63  
ezan 47, 138

## F

faiz 23, 53, 99  
fakir 60, 146, 150, 155, 158, 170, 188,  
227  
fakirlik 106, 107, 160  
farz 32, 55, 87, 99, 115, 142, 154, 215,  
222  
Fâtıma 191

- fazilet 34, 56, 76, 137, 140, 156, 157, 161  
 Fazlur Rahman 17, 103, 104  
 felek 45  
 felsefe 184  
 fıkıh 52, 183, 214  
 fikir 13, 14, 17, 33, 37, 63, 87, 103, 124, 135, 146, 155, 169, 183, 184, 185, 218  
 Filistin 16, 65, 73, 107, 114, 115  
 filozof 179  
 Firavun 49  
 folklor 185
- G  
 Galya 62  
 Garaudy 17, 124, 178, 179  
 gasp 159  
 gazeteler 119  
 gelenek 173, 184  
 gelenekselci 17  
 gemi 108, 123, 211  
 gıybet 28, 53  
 Guantanamo 16  
 Guénon 178, 179  
 gusûl 211, 212  
 günah 23, 28, 96, 200, 222, 223  
 güneş 49, 68, 205, 221
- H  
 Habeşistan 62  
 hac 12, 52, 53, 54, 86, 95, 96, 115, 134, 202, 219, 220, 221, 222, 223, 224  
 Hacer-i Esved 220, 221  
 hacı 220, 221, 222, 223, 224  
 hadis 9, 10, 11, 12, 14, 19, 22, 26, 28, 30, 33, 34, 39, 44, 51, 52, 55, 56, 58, 59, 67, 71, 75, 77, 85, 87, 89, 94, 102, 107, 109, 111, 116, 118, 121, 125, 129, 133, 134, 138, 141, 144, 145, 146, 147, 149, 151, 157, 160, 161, 162, 164, 168, 169, 172, 176, 182, 183, 186, 190, 191, 194, 195, 196, 197, 198, 202, 207, 212, 213, 217, 219, 222, 225  
 Hafsa binti Ömer 190  
 el-Hâkim en-Neysâbüri 190  
 hâkim 9, 41, 42, 53, 56, 68, 77, 85, 96, 103, 112, 127, 147, 157, 168, 169, 188, 203, 220  
 Halefullâh 17  
 halife 30, 156, 177  
 Hanefî 17  
 haram 23, 24, 28, 32, 41, 57, 156, 161, 174  
 harp 30, 31, 114, 117, 118, 195  
 Hârûn Reşid 58  
 el-Hasen el-Basrî 213  
 hastalık 214, 216  
 hatip 63, 113  
 havari 63  
 hayır 41, 45, 90, 93, 166, 172  
 hayvanlar 49, 99, 205, 220  
 helal 24, 28, 57, 146, 151, 157, 161  
 Hürsüz 108  
 hidayet 67, 75, 102, 109  
 hikmet 80, 113, 180, 208  
 hile 53, 159  
 Hind 184  
 Hindistan 62  
 Hiroşima 179  
 Horasan 62  
 hortumlama 159  
 hoşgörü 16, 184  
 Hubeyb el-Ansarî 139  
 hudû 204  
 hukuk 16, 118, 119, 127  
 el-Hûlî 17  
 Hunke 187, 188  
 hurafe 63  
 hutbe 10  
 hürriyet 81, 122, 123, 124, 155, 157, 184
- I  
 ırk 144, 206, 220  
 ıslah 17, 28, 100  
 İzutsu 103
- İ  
 ibadet 40, 41, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 81, 95, 96, 99, 100, 130, 148, 205, 207, 220, 222, 223  
 İbn Abbas 129, 130, 213  
 İbn Mâce 34, 107, 157, 160, 161, 162, 176, 190, 195, 213  
 İbn Ömer 125, 164, 166  
 İbrahim 208, 220, 225, 226  
 içki 23, 32, 53, 99  
 ictihad 87  
 iffet 102  
 iftar 217  
 ihlas 135  
 ihsan 94, 95, 96, 97  
 ihtilal 62

- İkbal 17, 69, 229  
ikindi 208, 209, 213, 214, 221  
ilah 26, 39, 40, 41, 42, 43, 47, 59  
ilahiyat 62  
ilahlık 24, 42, 49  
iletişim 20, 113, 185  
ilim 13, 14, 17, 37, 53, 64, 77, 80, 81, 169, 176, 177, 178, 179, 180, 184, 185, 190, 191, 192, 215  
ilmihâl 9, 10  
imam 203  
imam-hatipler 203  
İmamiye Şiası 213  
iman 18, 22, 27, 28, 31, 49, 59, 63, 76, 86, 87, 90, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 109, 126, 134, 138, 139, 167, 195, 199, 215, 218  
inanç 20, 21, 31, 33, 37, 40, 42, 43, 45, 46, 64, 75, 80, 88, 92, 103, 150, 169, 182, 198  
İngiltere 15, 16, 65, 73, 119  
inkılap 42, 43, 136, 221  
insaf 208  
insan hakları 16, 119  
intihar 162  
Irak 15, 16, 65, 73, 107, 114, 115  
İran 62  
irade 69  
irtidat 30  
İsa 55, 56, 160  
İslam hukukçuları 154, 155, 158  
İslam hukuku 87  
İslam dünyası 15, 20, 65, 73, 106, 114, 169, 185  
İslam İlimleri Kongresi 213  
İslami prensipler 161  
İslamiyet 62, 103, 118, 119, 188, 191, 194  
İslam kültürü 182, 183, 184  
İsmail 17, 40, 220  
İslam ülkeleri 77  
isnad 201  
İspanya 62, 188  
israf 107, 143, 157  
İsrail 15, 16  
İstanbul 40, 61, 63, 179, 188, 192, 213  
istiğna 35  
isyankârlar 151  
işçi-işveren 145, 146, 147, 148  
işkence 16, 135, 158  
İzmirli 17
- K  
Kâbe 205, 206, 220, 221
- kaçakçılık 159  
kader 169, 170  
kadercilik 168, 169  
kadın 126, 190, 192, 194, 195, 196, 209, 212, 223  
Kadir gecesi 82, 83  
kâhin 131  
Kahire 188  
kâinat 40, 69  
kalp 216, 224  
kandiller 65  
karaciğer 216, 217  
kardeşlik 116, 117, 135, 144, 145, 147, 150, 153, 157, 220, 227  
Kârûn 162  
katliam 53, 106  
Kayser 19, 57  
kelam 183  
kelime-i şahadet 31  
Kısakürek 127  
kısas 100  
kibir 35  
Kilise 188  
kıtık 106  
kıyamet 145, 220  
komutan 56  
köle 43, 49, 51, 52, 147, 179, 195, 197  
kulluk 41, 42, 49, 51, 52, 54, 55, 58, 94, 95, 96, 100, 127, 130, 132, 147, 148, 182, 204, 208, 220  
kumar 53, 99, 174  
kurban 12, 91, 225, 226, 227, 228  
kurban bayramı 225, 227  
Kurtuba 188  
kutsal kitaplar 165  
Kuzey Afrika 62  
küfür 95, 150  
kültür 33, 85, 86, 143, 181, 182, 184, 185  
küstahlık 35
- L  
Lahey Milletlerarası Hukuk Akademisi 118  
laiklik 193  
Lamartin 61  
Latince 188  
lektür 188  
leş 23  
Lokman 199
- M  
Mahmûd Tâhâ 17  
Malik 17, 44, 67, 146, 149, 195, 213

- Mâlik b. Nebî 17  
 el-Mansûr Kalavûn 188  
 Mansuri Hastanesi 188  
 mantık 24  
 Maveraünnehir 62  
 medeniyet 37, 64, 75, 83  
 Medine 135, 187  
 medya 20, 185  
 Mekke 42, 63, 76, 103, 135, 139, 144, 206, 220, 221  
 merhamet 55, 82  
 Mescid-i Nebevi 187  
 mescit 212  
 mesuliyet 126, 198  
 Mevdûdî 17  
 Mevlid kandili 11, 64  
 mimari 169  
 Mina 221  
 Mısır 62, 154, 184  
 miskinlik 168  
 Morgan 123  
 Moro 115  
 muamelat 52, 53, 54  
 Mu'âz b. Cebel 85  
 mubah 151  
 Mucâhid 100  
 Mucâhid b. Cebr 213  
 mucize 83  
 Musa 182, 212  
 Mûsâ Cârullâh 17  
 musibet 140  
 muska 92  
 muttaki 99, 100, 101  
 Muhammed (Hz.) 17, 26, 39, 47, 48, 52, 59, 60, 62, 63, 64, 69, 93, 119, 139, 156, 166, 170, 172, 181, 191, 215, 225, 227, 229  
 müftüler 203  
 mükellef 134, 178, 208  
 münafıklık 111  
 mürebbiye 48  
 Muslim 19, 26, 30, 34, 39, 44, 52, 56, 75, 87, 89, 102, 109, 111, 116, 125, 133, 134, 138, 141, 145, 146, 161, 186, 190, 195, 207, 213, 217, 219, 222  
 Müslümanlar 15, 17, 32, 42, 51, 57, 59, 68, 70, 75, 77, 78, 79, 81, 83, 90, 93, 100, 102, 104, 112, 113, 117, 119, 133, 135, 137, 150, 168, 170, 172, 173, 184, 186, 189, 193, 203, 207, 208, 212, 213, 218, 219, 220  
 Müslümanlık 38, 73, 127, 185, 204  
 müşrikler 227  
 Müzdelife 214, 221  
 N  
 nafile 32, 99  
 namaz 12, 23, 26, 27, 31, 32, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 61, 73, 86, 95, 96, 99, 115, 126, 127, 134, 172, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 225, 227  
 nasihat 130, 164  
 nass 14, 63  
 Nasution 17  
 nazar boncuğu 92  
 nazariye 37  
 Nedvî 20  
 nefes darlığı 217  
 nefis 112  
 nemelazımcılık 143  
 Nemrud 49  
 Nesâî 213  
 nihilist 124  
 en-Nu'mân b. Beşîr 121, 207, 213  
 O  
 Okıç 191  
 oruç 12, 23, 26, 27, 31, 32, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 86, 95, 96, 99, 100, 115, 127, 134, 201, 202, 215, 216, 217  
 oryantalist bakış 112  
 Osman (Hz.) 146  
 otobüs 211  
 Ö  
 öğle 208, 209, 213, 214, 221  
 öğretmen 56, 133, 192  
 ölüm 68  
 Ömer (Hz.) 30, 75, 125, 139, 140, 164, 166, 181, 183, 190, 194, 213  
 Ömer b. Abdilazîz 213  
 özgürlük 75  
 P  
 pankreas 216  
 Peygamber 11, 12, 13, 19, 23, 26, 27, 30, 33, 34, 36, 39, 42, 44, 45, 47, 51, 52, 55, 56, 59, 60, 61, 64, 65, 67, 71, 75, 76, 79, 81, 85, 86, 87, 88, 89, 93, 94, 95, 98, 100, 101, 102, 104, 105, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 125, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140,

- 141, 142, 143, 144, 145, 147, 149, 150, 151, 153, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 172, 173, 176, 177, 181, 182, 183, 186, 187, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 206, 210, 211, 212, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 222, 224, 225, 227, 229  
Peygamber'in Sünneti 12, 13, 27, 65, 86, 200, 229  
peygamberlik 48
- R  
Rab 47, 48, 49, 50, 181  
rabbu'd-dâr 48  
rabbu'l-mâl 48  
rahipler 188  
Ramanathan 179  
Ramazan 18, 23, 26, 32, 54, 56, 82, 128, 218  
reform 108, 184  
Reşid Ridâ 17  
rivayet 9, 11, 13, 31, 33, 47, 52, 53, 55, 61, 67, 71, 77, 79, 85, 89, 94, 95, 102, 116, 118, 125, 130, 137, 139, 141, 144, 146, 151, 157, 168, 172, 173, 176, 181, 186, 194, 196, 209, 211, 213, 215  
Rönesans 184  
ruh 14, 64, 72, 220, 224  
ruhban 55, 56, 57, 58, 188  
ruhbanlık 56  
ruhsat 214  
rûkû 205  
rüşvet 53, 108, 159
- S  
sadaka 141, 142, 143, 154, 157, 170  
Sa'd b. Ebî Vakkâs 52, 213  
safra 216  
Sa'îd b. Âmir el-Cumahî 139  
Sa'îd b. el-Museyyib 213  
Sa'îd b. Zeyd 213  
sahabe 56, 86  
sahabi 139, 141, 190, 196  
salih amel 29, 100, 166, 195  
sanat 20, 72, 73, 169, 185  
sanayi devrimi 184  
sarık 57  
Sasani 184  
savaş 30, 65, 71, 114, 115, 116, 117, 120, 187  
secde 201, 205  
sefalet 107  
selam 116, 120, 199, 201, 206  
sevap 52, 147, 157, 173  
Seylan 179  
Seyyid Kutub 17  
Sezai Karakoç 82, 218  
sindirim 216, 217  
sinirler 216  
Sinod 188  
siyaset 20, 159  
siyer 183  
soğuk savaş 114  
sosyal adalet 76, 153, 170, 171  
sosyal refah 141, 142, 155, 157  
soy 34, 149, 150  
sömürgecilik 119, 185  
sömürü 106  
spekülatif kazançlar 159  
suçlar 162  
Suffa 187  
sulh 116  
Suriye 62  
Suruş 17  
Sünnet 9, 13, 14, 28, 29, 52, 67, 85, 86, 87, 88, 93, 118, 132, 182, 183, 200, 229, 230
- Ş  
Şâfi'î 213  
şefkat 53, 55, 104, 133, 149, 202  
şehadet 26, 39, 40  
şehvet 221  
şer 17, 48  
şerh 12, 14  
şerh literatürü 12  
Şeriatî 17, 20  
şeyh 92  
Şeytan 91  
Şeytan Sofrası 91  
şiddet 15  
Şifâ binti Abdillâh 190  
şirk 62, 73, 93, 150  
şişmanlık 217, 218
- T  
tabii afet 136  
tahiyyat 206  
taklit 33, 200  
takva 18, 95, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 144, 149, 150, 151, 152, 215, 226  
tansiyon 217



- tapınma 54  
 tasavvuf 183  
 tavsiye 32, 109, 120, 122, 130, 143, 169, 175, 218  
 tebliğ 47, 64, 65, 166  
 tecdid 17  
 tefecilik 32  
 tefekkür 65, 204  
 tefsir 183  
 tehir 10, 221  
 teknoloji 81, 114, 158  
 televizyon 119  
 tembellik 107, 143, 168, 170  
 teravih 32  
 terbiye 48, 126, 135, 140  
 teslimiyet 23, 34, 35, 42  
 tevazu 35, 220  
 tevekkül 80, 168  
 tevessül 97, 159, 169  
 tevhid 30, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 51, 90, 91, 92, 93, 101, 130, 131, 148, 170, 174, 175, 177, 178, 179, 180, 189, 203, 204, 208, 209, 225, 226, 228  
 Tevrat 181  
 teyemmüm 211, 212  
 ticaret 53, 96, 170  
 Tirmizî 28, 33, 85, 107, 109, 129, 144, 160, 164, 194, 198, 213  
 Tours 188  
 tren 211  
 tuğyan 35, 37  
 Turnagil 118  
 Türkçe 119  
  
 U  
 uçak 211  
 ulema 57  
 Urve b. ez-Zubeyr 213  
 Usâme b. Zeyd 213  
  
 Ü  
 ücret 145, 146, 147, 188  
 ümmet 62, 65, 106  
 üstat 92  
  
 V  
 vacip 32, 87  
 vahdet 53, 54  
 vaizler 203  
 el-Vassâbi 170  
 Veda Hutbesi 67, 195  
 video 202  
  
 Y  
 Yahudiler 32  
 yalan 28  
 yardımseverlik 143  
 yasaklar 23, 24, 42, 49, 175  
 yatsı 208, 209, 213, 214, 221  
 Yemen 85  
 yıldızlar 49, 205  
 yolculuk 121, 123, 161, 165, 212, 213, 214, 223  
 yönetim 20  
 Yunan 184  
  
 Z  
 zaman 12, 13, 26, 29, 37, 44, 45, 48, 49, 53, 57, 60, 61, 65, 67, 69, 75, 80, 83, 84, 91, 94, 97, 98, 104, 105, 108, 110, 114, 116, 117, 118, 119, 122, 128, 129, 131, 139, 146, 149, 150, 154, 155, 165, 169, 173, 174, 178, 183, 184, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 204, 205, 206, 208, 221, 222, 223, 224  
 Zatu's-Selâsil 211  
 zekât 26, 27, 30, 86, 95, 96, 99, 115, 134, 142, 154, 170, 202  
 zengin 23, 113, 146, 152, 155, 158  
 Zeydiye 213  
 zihniyet 14, 17, 20, 24, 36, 180  
 zikir 55, 99, 172, 204  
 zina 23, 53, 146  
 ziraat 170  
 zulüm 16, 36, 52, 53, 106, 107, 127, 135  
 zühhd 218

OTTO

OTTO 10

© TN İletişim

TEMEL ESERLER 02

*Eskimez Yeni Hz. Peygamber'in Sünneti*

M. Hayri Kırbaşoğlu

Düzeltili: Tavoos

Grafik Tasarım: Nurullah Özbay

Uygulama: Tavoos

Cilt: Birinci Cilt

Baskı: Ankamat Matbaacılık / Ostim Ankara

ISBN 978-605-5932-59-6

Sertifika No: 13858

1., 2. Baskılar (*Sünnet'ten Çağa Elli İki Mesaj*, ilâhiyât)

3. Baskı: Kasım 2010

4. Baskı: Şubat 2012

5. Baskı: Kasım 2013

6. Baskı: Şubat 2015

İletişim Adresleri

Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4

06420 Çankaya Ankara

tel.-faks: 0312. 439 01 69

[www.ottoyayin.com](http://www.ottoyayin.com)

[otto@ottoyayin.com](mailto:otto@ottoyayin.com)

[www.facebook.com/otto\\_yayinlari](http://www.facebook.com/otto_yayinlari)

# ESKİMEZ YENİ

HZ. PEYGAMBER'İN SÜNNETİ

M. HAYRİ  
KIRBAŞOĞLU

OTTO



## MEHMET HAYRİ KIRBAŞOĞLU

1954 yılında Manisa'da doğdu. Yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı. Aynı fakültede asistan olarak Hadis dalında doktorasını yaptı (1983). İmam Muhammed b. Suud İslâm Üniversitesinde (Riyad) iki yıl öğretim üyeliği yaptı (1985-1987). Yurda döndüğünde doçent oldu (1987). DİB'da başkanlık danışmanı olarak bir yıl görev yaptı (1988-1989). Hadis Anabilim Dalında profesör oldu (1999). Katar'da Şeriat ve İslam Araştırmaları Fakültesi (2011-2012) ile Katar İslam Araştırmaları Fakültesi'nde (2012-2013) öğretim üyesi olarak çalıştı. Hâlen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. *İslâmî Araştırmalar* dergisinde bir süre editör yardımcılığı, *islâmiyât* dergisinde de yayın kurulu üyeliği yaptı. Arapça ve İngilizce bilmektedir. Kırbaşoğlu'nun makale, eleştiri, edisyon kritik, tercüme ve sadeleştirme türünde yayımlanmış birçok çalışması bulunmaktadır. Elinizdeki kitap dışında bazıları şunlardır: *Ahir Zaman İlmihali*, *Ehl-i Sünnetin Kurucu Ataları*, *Destursuz Çağa Girenler*, *Üçüncü Yol Mukaddimesi*, *Alternatif Hadis Metodolojisi*, *Namazların Birleştirilmesi*, *Sünnî Paradigmanın Oluşumunda Şâfiî'nin Rolü –Seçki–*, *İslâm Düşüncesinde Sünnet –Eleştirel Bir Yaklaşım–*, *İslâm Düşüncesinde Hadis Metodolojisi*, İbn Kuteybe'den *Hadis Müdafaası*, Muhammed Avvâme'den *İmamların Fıkhi İhtilaflarında Hadislerin Rolü*, Fazlur Rahman'dan *İslâm ve Çağdaşlık* (Alparslan Açıkgenç ile birlikte), İbn Sina'dan *Risaleler* (Alparslan Açıkgenç ile birlikte).

*Yirmi ksur yıldır anlayış ve desteğini  
benden hiçbir zaman esirgemeyen  
Eřime...*

## İÇİNDEKİLER

### 09 TAKDİM

- 19 İslam'ı Anlamak
- 22 Egomuzu Allah'ın İradesine Boyun Eğdirmenin Adı: İslam
- 26 İslam'ın Şartı Beş Değildir!
- 30 İslam Parçalanmaz Bir Bütündür!
- 33 Cahiliye ve İslam
- 39 Tevhid'i Anlamak
- 44 Allah Anlayışımızı Tashih Etmek
- 47 Rab, Din ve Peygamber
- 51 İbadet Kavramını Anlamak
- 55 İslam'da Ruhbanlık Yoktur!
- 59 Hz. Peygamber'i Anlamak
- 64 Hz. Peygamber'in Doğum Gününü Anlamlandırmak
- 67 Kur'an ve Sünnet'i Anlamak
- 71 Sahabe ve Kur'an
- 75 Kur'an, Toplumlara Yükseltir De Alçaltır Da!
- 79 Kur'an Bizi Yükseltir (Biz İstersek!)
- 82 Kadir Gecesi'ni Anlamak
- 85 İslami Kaynaklar Hiyerarşisi
- 89 İslam'ın Orijinalitesini Muhafaza Etmek
- 94 Dindarlığın Zirvesi: İhsan
- 98 Takva'yı Anlamak: Her Müslüman Müttakidir
- 102 Takvayı Anlamak: Takva, Ahiret Merkezli Bir Kavramdır



- 106 İyiliği Emredip Yaymak, Kötülüğü Yasaklayıp Onunla  
Mücadele Etmek
- 111 ‘Cihad’ı Anlamak
- 116 ‘Savaş’ı Anlamak
- 121 Toplumsal Otokontrol: İyiliği Emretmez, Kötülüğü  
Yasaklamazsak Gemide Hepimiz Batarız
- 125 Sorumluluğu Toplumun Bütününe Yaymak
- 129 Nasihat ve Karşılıklı Hayır Tavsiyesi
- 133 Birimiz Hepimiz, Hepimiz Birimiz İçindir
- 137 Sosyal Dayanışma: Dertler Paylaşıldıkça Azalır
- 141 Sosyal Dayanışma: Herkese Ait Bir Sorumluluktur
- 144 Cihanşümül Kardeşlik ve Sosyal Adalet
- 149 Irk ve Sınıf Ayrımcılığının Panzehiri: İslam (Müslüman Renk  
Körüdür)
- 153 Âdil Gelir Dağılımı
- 156 ‘Ekonomi’ye Müslümanca Bakmak
- 160 ‘Dünya Hayatı’nı Anlamlandırmak
- 164 ‘Dünya’nın Aldatıcılığına Kapılmamak
- 168 Tevekkül Tembellik Demek Değildir
- 172 ‘Besmele’yi Anlamak
- 176 İslam’ın Bilgi ve İlme Bakışı
- 181 Müslüman ve Yabancı Kültürler
- 186 Okuma-Yazma Seferberliği
- 190 Kadınların Eğitim ve Öğretimi Engellenemez!
- 194 İslam Kadını Yüceltmiştir
- 198 Çocuklarımız İslam’ın Geleceğidir
- 203 ‘Namaz’ı Anlamak: Müslümanlık Namazla Bitmez, Bilakis  
Namazla Müslümanlık Yeni Başlar
- 210 Namaz Kılmak Kolaydır, Zor Değildir!
- 215 ‘Oruc’u Anlamak
- 219 ‘Hacc’ı Anlamak
- 222 ‘Hacc’ı Yaşamak
- 225 ‘Kurban’ı Anlamak
- 229 Sonuncu Mesaj

231 KAYNAKÇA

233 DİZİN

## TAKDİM

*İslam Düşüncesinde Sünnet* adlı çalışmamızda Sünnet ve Hadis alanlarında bugün ne yapılması ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair bir proje sizlere sunulmuştu. Bu proje uyarınca, Sünnet kavramı, Sünnet'in dindeki konumu ve Sünnet'in mahiyeti, projenin ilk kitabı olan *İslam Düşüncesinde Sünnet*'te; Sünnet hakkındaki bilgi kaynaklarımız arasında önemli bir yeri olan hadis rivayet malzemesinin sağlamının çürüğünden nasıl ayrılacağına dair bugüne kadar uygulanan hâkim geleneksel yaklaşımın eleştirel bir değerlendirmesi *İslam Düşüncesinde Hadis Metodolojisi*'nde; bize miras bırakılmış olan muazzam rivayet malzemesinin sağlamını çürüğünden ayırmak için bugün nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusu ise *Alternatif Hadis Metodolojisi*'nde ele alınmıştır. Proje uyarınca malzeme sorununun ardından, anlama ve yorumlama konusunun ele alındığı bir çalışmanın sizlere sunulması gerekiyordu. Ancak bazı sebeplerden dolayı bu dördüncü kitabın sizlere sunulabilmesi için biraz daha beklemek gerekecektir; zira bu gecikmeyi kaçınılmaz kılan iki çalışma şu anda daha öncelikli bir duruma gelmiştir. Özellikle, ilgili kamuoyunun sık ve ısrarlı talepleri karşısında bu iki çalışmaya öncelik vermekten başka bir çare kalmamıştır. Sözünü ettiğimiz bu iki çalışmanın ilki, ülkemizdeki ilmihâl literatürüne dair eleştirel bir değerlendirme yaptığımız yazımızın<sup>1</sup> yayımlanmasından sonra, eleştirilen bu ilmihâllerin yerine bizim alternatif bir teklifimizin olup olma-

1 "İlmihâl Dindarlığının İmkânı Üzerine", *islâmiyât*, 5 (2002) sayı: 4, s. 109-124.

dığı sorularına bir cevap olmak üzere girdiğimiz bir çalışmadır. Kamuoyuna böyle bir eser yazma sözü de vermiş olmamız dolayısıyla, ama daha önemlisi böyle bir çalışmanın yayımlanması aciliyet kesp ettiği için, şu sıralarda çalışmalarımızı alternatif bir ilmihâl yazımına yoğunlaştırmış durumdayız.\* Sözü edilen ikinci çalışma ise sizlere sunduğumuz bu eserdir. Her ne kadar hadislerin anlaşılması ve yorumlanması konusundaki projenin dördüncü kitabını bir süre tehir ettiğimizi söylemiş olsak da, yine acil ve ısrarlı taleplerden dolayı, bu konudaki boşluğu bir nebze olsun doldurabilecek bir çalışmanın faydadan hali olmayacağı düşüncesinden yola çıkarak, elinizdeki eseri sizlerin istifadesine sunmuş bulunuyoruz. Gerçi bu eser, öncekiler kadar ilmî ağırlıklı ve öncelikle konunun uzmanlarına hitap eden bir nitelik taşımamaktadır. Zira bu eserde konunun metodolojik yönleri ele alınmamıştır. Bu eserde yapılmak istenen, sadece bugün hadisleri nasıl yorumlayabileceğimize dair birtakım örnekler sunmaktan ibarettir. Dolayısıyla, eserin öncelikle genel okuyucu kitlesine hitap eden bir düzeyi hedeflediğini söyleyebiliriz. Buna bağlı olarak, yapılan yorumlarda pratik amaçlar da öncelikle göz önüne alınmıştır. Bu sebeple eserde hem genel okuyucunun rahatlıkla okuyabileceği bir dil ve üslup benimsenmiş, hem de her bir bölümün çeşitli pratik amaçlarla kullanmaya elverişli bir hacimde tutulmasına özen gösterilmiştir. Bu özellikleriyle eser, genel okuyucu kitlesi dışında, eğitim amaçlı olarak gerek Din-Ahlak derslerinde örnek hadis yorumları, gerek camilerde hutbe metni olarak, gerekse daha başka amaçlarla kullanılacak metinler olarak tasarlanmıştır.

Sizlere bu eserde sunulmuş olan hadis yorumlarının birkaçı yıllar önce *Diyanet Gazetesi*'nde yayımlanmış, bazıları öğrencilerimizin öğretmenlik deneme dersleri için kendilerinin istifadesine sunulmuş, bazıları ise, medyadaki birtakım programlarda kullanılmış olmakla birlikte, tamamı baştan sona yeniden gözden geçirilmiş, güncelleştirilmiş ve birçok değişiklik ve ilavelerde bulunulmuştur.

\* Bahsi geçen çalışma *Ahir Zaman İlmihali* adıyla yayımlanmıştır.

Bu değişiklik ve ilavelerle ilgili olarak, özellikle kaynaklar konusunda bazı açıklamalarda bulunmakta yarar görüyoruz. Zira bugün hadis rivayetlerinin sağlamını çürüğünden ayırt etmek için izlenmesi gereken metoda ilişkin olarak kaleme alınan *Alternatif Hadis Metodolojisi*'ne muttali olan okuyucularımız, benimsediğimiz bu metodolojinin elinizdeki bu esere tam olarak yansıtılamamış olduğunu görecektir. Zira kaynaklardaki geniş dağılımı sebebiyle, bazen üzerinde bir yüksek lisans, hatta doktora tezi yapmayı gerektirecek mahiyette hadis rivayetlerinin bulunduğu, en azından bir rivayetin bütün kaynaklarının tam bir dökümünün yapılmasının bu eser açısından mümkün olmadığı göz önüne alınacak olursa, bizim bu eserde niçin her bir hadisin sadece birkaç kaynağını zikretmekle yetindiğimiz daha kolay anlaşılacaktır. Şu kadarını ifade edelim ki, bu eserde ele alınan hadis rivayetleri temel hadis kaynaklarında yer alan rivayetlerdir ve hemen hepsinin, zikredilenler dışında daha pek çok kaynağı bulunmaktadır. Yine bu eserde ele alınan hadislerin isnadları itibarıyla da kabul edilebilecek standartlarda olduğu söylenebilir. Mamafih çok nadir de olsa, bir-iki rivayetin isnadlarına dair bazı mülahazalara da işaret edilmiştir.

Ancak, biz ele aldığımız hadis rivayetlerinin herhangi bir eserden veya ikinci, üçüncü dereceden tali kaynaklardan değil, temel hadis kaynaklarından seçilmesine itina gösterdiğimiz kadar, onların muhtevalarının İslam'ın temel esaslarıyla uyum arz etmesine de itina gösterdik. Özellikle Kur'an-ı Kerim'in öğretisine, Hz. Peygamber'e aidiyetinde tereddüt bulunmayan Sünnetlere, akli ve tarihî gerçeklere uygun olan rivayetleri tercih etmeye özen gösterdik.

Bu arada şunu da belirtelim ki, eserin birkaç bölümünde ya hiç hadis rivayeti zikredilmemiş ya da sadece bazı ayetlerin zikredilmesiyle yetinilmiştir. Hadis rivayetlerine yer verilmeyen bölümler ise, ya Hz. Peygamber'in doğum gününün kutlanması (Mevlid kandili) gibi, ilgili hiçbir rivayetin bulunmadığı konulardır veya Kadir gecesinin kutlanması gibi, hakkında pek çok rivayet bulunan, ancak çoğunun sıhhati tartışmalı görünen ve kapsamlı bir incelemeyi gerektiren konulardır. Bu gibi konularda

yorumu esas olarak, Mevlid kandilinin konusunu teşkil eden Hz. Peygamber ve mesajı ile Kadir gecesinin konusunu teşkil eden Kur'an ve mesajı esas alınmıştır. Hadis rivayetleri yerine sadece ayetlerin zikredildiği nadir bölümlerde ise, Hz. Peygamber'in Sünneti'nin birinci ve temel kaynağının Kur'an olduğuna ilişkin görüşten hareket edilmiştir.

İtina gösterdiğimiz diğer bir husus ise, seçilen hadis rivayetlerinin, İslam dünyasının günümüz gerçekleriyle, özellikle de üzerinde durulması gereken acı gerçekleriyle ilgili olmasına dikkat edilmesidir. Çünkü bu eserin amacı, şerh literatürü alanında geçmişte ve günümüzde yazılmış olan ve çoğu birbirinin tekrarı olan yüzlerce esere bir yenisini eklemek değildir. Hele hayattan kopuk, klişeleşmiş beylik ifadelerin tekrarlandığı, sahaya inmek yerine fildişi kulelerinde profesyonel (!) işi metinler yazmayı tercih edenlerin ürettiği tarzda bir eser yazmak hiç değildir.

Tam aksine yazarın amacı, son derece genel ve her zaman ve mekânda geçerli olabilecek klişeler yerine, İslam dünyasının ve onun bir parçası olan toplumumuzun can yakan acı gerçekleri karşısında, Hz. Peygamber'in Sünneti'nin (model) bizlere nasıl yol gösterebileceği sorusundan yola çıkmaktır. Amaç bu olunca, seçilen hadis rivayetlerinin, ağırlıklı olarak, önceliklere göre belirleneceği ve önem sırasına göre ele alınacağı da tabiidir. Elinizdeki bu eserde yer alan hadis rivayetlerinin, konuları itibarıyla en önemli olandan başlanarak bir sıralamaya tâbi tutulduğu dikkatinizden kaçmayacaktır. Binaenaleyh İslami eserlerde genellikle ilk sıralarda ele alınmasına alıştığımız, namaz, oruç, hac ve kurban gibi konuların, bu eserde son sıralarda zikredilmiş olması sizleri şaşırtmamalıdır. Bilakis bu sıralama, İslam dünyasının öncelikli konularının namaz, abdest, oruç gibi meselelerin dışında aranması gerektiği mesajını vermeyi amaçlayan bir sıralamadır.

Klasik hadis şerhçiliğinden farklı olarak, hadis rivayetleri ele alınırken, isnadlarına yer verilmemiş, ravileri hakkında bilgi sunulmamış, rivayetlerde geçen bazı kavramların dil açısından açıklanması cihetine gidilmemiş, kısacası bu rivayetler hakkında ulemanın ayrıntı sayılabilecek açıklamalarıyla, rivayetin vermek istediği mesaj gölgelenmemiştir. Tam aksine rivayetlerin bugün

bize verebileceği mesajlar merkeze alınmış, meselenin sadece bir *bilgilenme* değil, aynı zamanda bir *binleşme* meselesi olduğu sürekli göz önünde bulundurularak, akıl kadar kalbe de hitap etmeye gayret gösterilmiştir.

Yapılan yorumlara gelince, bunlar sadece masa başında akla gelenlerin kâğıda dökülmesinden ibaret değildir. Tam aksine bu eserde yer alan rivayetlerin yorumlanması esnasında, büyük çoğunluğu çağdaş pek çok ilim ve fikir adamının eserlerinden süzölmüş olan bir hulasa da dolaylı olarak sunulmuş bulunmaktadır. Onun için bu eserdeki yorumlar, benim olduğu kadar pek çok ilim ve fikir adamının da emeklerinin mahsulü sayılır.

Sizlerin de kolayca fark edebileceği gibi, aslında bu eserde yorumlanmaya çalışılan rivayetlerin dış anlamı, çoğunlukla günümüz gerçekliğiyle doğrudan ve bire bir örtüşmemektedir. Bu da son derece tabiidir, zira Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemle bizim içinde bulunduğumuz dönem tamamen farklıdır. Gerçi bütün zaman ve mekânlarda geçerliliğini muhafaza eden ve insanın insan olmasından kaynaklanan temel insani durumlara dair Hz. Peygamber'in söyledikleri bugün de aynen geçerlidir. Ne var ki, özellikle bizim bu eserde ele aldığımız konulara ilişkin olarak Hz. Peygamber'in doğrudan değil, ancak dolaylı olarak bizlere bir şeyler söylemesi mümkündür. Bu sebeptendir ki Hz. Peygamber ile aramızdaki on beş asırlık zaman farkını kapatmak ve bu farkın getirdiği köklü değişiklikler alanında ve yeni durumlar karşısında Hz. Peygamber'in bize hitap etmesini sağlamak ise, ancak yorum yoluyla mümkün olabilir. Böyle olunca da, Hz. Peygamber'den rivayet edilen bu sözler ve uygulamalar, ancak bizim için bir hareket ve çıkış noktası olabilir; yola devam etmek ve karşı karşıya bulunduğumuz meselelere anlam vermek, yorum ve çözüm getirmek ise tamamen bize düşmektedir. Bir anlamda burada yapmaya çalıştığımız şey, Hz. Peygamber'in Sünneti'ni 21. yüzyıl şartlarında yeniden üretmekten başka bir şey değildir. Kuşkusuz bu tür çabalar her zaman müzakereye açıktır. Ancak bizce yapılması gereken de bundan başka bir şey değildir. Bir diğer ifadeyle geçmiş ulemanın kendi dönemlerinde yaptıkları gibi, bizim de kendi dönemimizin şartlarını göz önüne alarak Sünnet'i sürekli yeniden yorumlamamız gerekmektedir.

Bu noktada yorumdan ne kastettiğimize de açıklık getirmek yerinde olur. Kısaca yorumdan kastımız, bir metnin dil, bağlam, tarih vb. açılardan incelenerek, gerekli açıklamaların yapılmasından ziyade, günümüz İslam dünyasının çözüm bekleyen acil ve öncelikli meseleleri (olgu) ile, bu meselelerle ilgili olabilecek hadis rivayetleri (nass) arasında bağlantı kurmaktan ibarettir. Burada önceliğin 'olgu'da olduğunu ve rivayetlerin seçilmesinde olgunun belirleyici olduğunu özellikle vurgulamak gerekir. Dolayısıyla, sırf şerh etmiş olmak için, günümüzün gerçeklikleriyle hiç ilgisi bulunmayan birtakım rivayetleri açıklamak şeklindeki hadis yorumculuğuna taraftar olmadığımız da bu suretle anlaşılmıştır. Zaten bu tür bir yorumculuğa gerek de yoktur; zira asırlar boyunca ulemamızın yaptıkları çalışmalar bugün için de tatminkâr sayılır. Kaldı ki bugün çağdaş hadis şerhleri olma iddiasındaki pek çok esere yakından bakıldığında, bunların 21. yüzyılda yazılmış olmak dışında çağdaş olmakla herhangi bir ilgisinin bulunmadığı kolaylıkla görülecektir. Dahası çağdaş hadis şerhleri olma iddiasındaki çalışmaların büyük çoğunluğunun içerik olarak, klasik eserlerin tekrarından öteye gitmediğini de söylemek mümkündür.

Biraz daha açık bir şekilde söyleyecek olursak, elinizdeki bu eserde sergilenen yorum anlayışı, *İslam Düşüncesinde Sünnet* adlı çalışmamızda da savunduğumuz gibi, rivayetlerin altında yatan mana, ruh, ilke, değer, amaç veya hikmeti esas alarak, bu ruh veya ilkeler doğrultusunda çağdaş durumumuzu anlamlandırmaktan ibarettir.

Çeşitli vesilelerle diğer çalışmalarımızda vurguladığımız bir hususu burada da tekrar vurgulamak gerekir: Ne Kur'an'ın, ne de hadis rivayetlerinin bugün bizim karşı karşıya bulunduğumuz bütün durumlara, meselelere, problemlere hazır çözümler sunması mümkün değildir; bilakis çözümleri üretecek olanlar Müslümanların kendileridir. Ancak gerek Kur'an gerekse hadis rivayetleri, bizim bu çözüm üretme sürecinde başvuracağımız ve çözümlerimizin İslamiliğini sağlayacak ilkeleri, kriterleri bulabileceğimiz temel referanslarımızdır.

İslam dünyasının çözüm üretme sürecine girebilmesi için bir zihniyet değişimini gerçekleştirmesi gerektiği yaklaşık iki yüzyıl-

dır pek çok İslam ilim ve fikir adamı tarafından vurgulanmakta ise de, İslam dünyasının geçmişte üretilen çözümleri tekrarlamakla tembelliğinden kurtulmaya karar verdiğine dair ciddi bir gelişme emaresi henüz ortada görünmemektedir.

Nitekim *islâmiyât-kitâbiyât bülten*'in, 8. sayısında (Temmuz-Eylül, 2003) aynen şunları söylemiştik:

“İletişim alanındaki fevkalade gelişmelerin de etkisiyle günümüzde İslam, İslam ülkelerinin sınırlarına hapsedilemeyecek kadar, hatta uluslararası denebilecek ölçüde geniş çaplı bir olgu hâline gelmiştir. Bir başka açıdan ise İslam ve Müslümanlar, uluslararası gelişmelerin hem öznesi hem de nesnesi konumunda bulunmaktadır. Dolayısıyla hem samimi olarak İslam'ı tanımak isteyenlere yanlış bir imaj sunmamak, hem de bu yanlış imajın yol açabileceği eleştiri ve hatta siyasi baskılara maruz kalmamak, daha doğrusu bu tür bir baskıya girişecek olanların ellerine bir gerekçe vermiş olmamak için de, geleneksel İslam tasavvurumuzu sürekli eleştirel bir gözle okumak ve güvenilirlik/eleştirilere dayanıklılık testinden sürekli geçirmek artık kaçınılmazın kaçınılmazı olmuştur. Hele Batı'nın (daha açık bir ifadeyle başta ABD, İngiltere ve İsrail'in) kendi siyasi-ekonomik çıkarlarını garantiye almak amacıyla İslam dünyası üzerinde tesis etmeye çalıştığı hegemonyayı 'İslami şiddet ve terörle mücadele' maskesi altında meşrulaştırma çabalarına büyük hız verdiği bir dönemde yapılacak özeleştiri, aynı zamanda stratejik bir boyut ve önem de kazanmaktadır. Zira İslam dünyası –Batı istediği için değil, kendisi ve bütün insanlığın felahı için– 21. yüzyıl insanlığına sunacağı İslam'ı özeleştirel bir yaklaşımla ortaya koymada başarılı olamazsa; kendi çıkarları için *Uysal İslam*, *Light İslam* –isterse- bunlara *Sulandırılmış İslam* da diyebilirsiniz– *Liberal İslam* projelerini İslam dünyasına dayatma niyetini gizlemeyen ABD ve diğerlerine boyun eğmek kaçınılmaz hâle gelecektir. ABD ve yandaşları, Afganistan'a ve Irak'a demokrasi getirdiği (!) gibi, bir gün biz de dahil birçok İslam ülkesine de demokrasi getirmek (!) isteyebilir; hatta bu demokrasinin kökleşmesi (!) için bize bir İslam yorumu bile hediye (!) edebilir.”

Bir yıl önce bazı gelişmelerden hareketle yaptığımız bu değerlendirmenin, artık bir varsayım ve tahmin olmadığını ve İslam



dünyasının İslam telakkilerine, ABD ve yandaşlarının çıkarlarına hizmet edecek şekilde yeni bir şekil verilmesi yönünde birtakım adımların fiilen atılmakta olduğunu görüyoruz, biliyoruz. Nitekim gerek ülkemizde, gerek İslam dünyasının çeşitli bölgelerinde, BOP çerçevesinde çeşitli sivil ve resmî kurumların birtakım çalışmalar yaptıklarını, gerek Batı'da, gerek İslam ülkelerinde bu çerçevede harıl harıl toplantılar yapıldığını, bu faaliyetlerin finansmanının da ABD ve yandaşlarının açık ve gizli finans destekleriyle sürdürüldüğünü duyuyoruz, görüyoruz, okuyoruz. Bu gelişmelerden ülkemiz kamuoyunun da etkilendiğini ve özellikle İslami kesimdeki bazı çevrelerin bu süreç, bilerek veya bilmeyerek, doğrudan veya dolaylı olarak katıldıklarını üzülererek görmekteyiz. Bu vesileyle şimdiye kadar elle tutulur bir sonuç vermemiş olan Diyalog-Hoşgörü başlıkları altında yürütülen faaliyetleri de son gelişmeler ışığında tekrar değerlendirmek gerekir. Ülkemizde de sık sık, sivil ve resmî dinî kesimlerin iştirakleriyle yapılan ve hatta bakan düzeyinde katılımların söz konusu olduğu bu gibi toplantılarda ABD, İngiltere ve İsrail başta olmak üzere Batı'nın Afganistan'da, Filistin'de, Irak'ta ve Guantanamo'larda yaptığı işgal, istila, talan, yağma, her çeşidiyle işkence, zulüm ve baskılar, hukuk ve insanlık dışı uygulamalar, demokrasi ve insan hakları ile temel özgürlüklerin ihlali gibi 'bozgunculuklar' (fesat ve bağı) karşısında tek bir itiraz ve eleştiriye dahi rastlanmaması, diyalog ve hoşgörü laflarını ağızlarından düşürmeyenlerin yeryüzünü fesada ve bozgunculuğa boğan bu kontrolsüz güçlerin yaptıklarına karşı çıt çıkarmamaları, ister istemez kafalarda birtakım soru işaretlerinin belirmesine ve yapılanların BOP ve benzeri projelerle bir ilgisinin bulunup bulunmadığı sorusunun gündeme gelmesine yol açmaktadır. Bütün dünyanın eli kolu bağlı bir vaziyette seyrettiği 'insanlığın sonu' denebilecek gelişmeler karşısında yine insanlığın tek ümidi İslam'dan başka bir şey değildir. Zira çevremizde, ülkemizde, bölgemizde ve gezegenimizde yaşanan fizikî ve beşerî her türlü zulüm, fesat ve bozgunculuğu üretenlerin ta kendisi Batı (ABD, AB, G8) iken, bunlardan bir kurtuluş reçetesi beklemek akıl kârı değildir. (Burada tek bir Batı olmadığı şeklinde bir itiraz akla gelebilir ve bu itiraz yanlış değildir; ancak bizim

burada kastettiğimiz, yeryüzünü kasıp kavuran bütün bölgesel ve küresel kötülüklerin kaynağı olan şer odaklarının oluşturduğu barbar Batı'dır. Dolayısıyla kategorik bir Batı düşmanlığından söz etmediğimiz ortadadır.)

Ancak insanlığın önündeki yegâne kurtuluş yolu olduğunu söylediğimiz İslam, Ali Şeriatî'nin *Dine Karşı Din* adlı eserinde işaret ettiği "Karşı Din" elbette değildir. Keza bu din, asırlar öncesinin şartlarında üretilmiş olan yorumları bugün de aynen sürdürmekte ısrar eden gelenekselci yaklaşım da olamaz. Bilakis ümit kaynağı olabilecek olan İslam, kuşkusuz çağın meydan okumalarıyla yüzleşebilecek olan yeni bir yorumun, Batı'ya da Gelenek'e de eleştirel yaklaşan bir zihniyetin, İslam'ın temel kaynaklarına bağlı ve tavizsiz bir duruşun, statükoyu payandalamak yerine sürekli muhalefette kalmayı tercih eden politik bir tutumun ürünü olacaktır. Bütün bunlar ise, ancak ve ancak köklü bir zihniyet değişikliğiyle mümkündür. İki yüzyıllık bir geçmiş olan ıslah ve tecdid (yenilik) çabalarının da temel hedefi işte bu zihniyet değişikliğini gerçekleştirmektir. Afgânî'den Abduh'a, Reşîd Ridâ'dan Seyyid Kutub'a ve Hasan Hanefî'ye, İkbâl'den Mehmet Âkif'e, Mûsâ Cârullâh'a ve İzmirli İsmail Hakkî'ya, Mâlik b. Nebî'den Câbirî'ye, Emîn el-Hûlî'den Muhammed Ahmed Halefullâh'a, Mevdûdî'den Fazlur Rahman'a, Roger Garaudy'den Aliya İzzetbegoviç'e, Şeriatî'den Suruş'a, Mahmûd Tâhâ'dan Abdullâh Ahmed en-Naîm'e ve Harun Nasution'a pek çok çağdaş İslam ilim ve fikir adamının peşinde koştukları bu hedef, kesinlikle İslam ve Müslümanlar için ve bizzat Müslümanlar tarafından gerçekleştirilmesi gereken bir hedeftir. İşte ABD ve yandaşlarının İslam dünyasındaki hegemonyasını kalıcı hâle getirmek için yaptığı planları altüst edebilmek ve oyunlarını boşa çıkarabilmek ancak bu yenilikçi İslam düşüncesinin İslam dünyasında etkin ve yaygın hâle getirilmesiyle mümkün olabilecektir. Bu ise Hasan Hanefî'nin ifadesiyle *İslam'ın İkinci Bağımsızlık Hareketi* dediği bu çabaların başarıya ulaşması şartına bağlıdır.

İşte elinizdeki bu eser, yukarıda isimlerini sıraladığımız pek çok İslam ilim ve fikir adamının, çoğu sadece teori üretmekle

yetinmeyip sahaya da inmiş olan bu mücadele adamlarının sürdürdüğü çizgiye mütevazı bir katkı çabasıdır. Bu mütevazı katkı, yuvarlandıkça büyüyen bir kartopu misali etkin ve yaygın hâle getirmek ancak ve ancak siz okuyucularımızın gayretleriyle mümkün olabilecektir. Zaman “Ey iman edenler! İyilik (*birr*) ve Allah'ın yasaklarından sakınma (*takva*) konusunda yardımlaşın, kötülük (*ism*) ve düşmanlık konusunda yardımlaşmayın” (5. Mâ'ide, 2) ayetini hayata geçirme zamanıdır. Elinizdeki eser de sizlere bu yolda yapılmış bir davettir.

Son olarak, daha önce *Sünnet'ten Çağa Elli İki Mesaj* adıyla yayımladığımız bu eserin adını, hem okuyucularımızın isim değiştirme yönündeki ısrarları, hem de yeni ismi daha isabetli bulduğumuz için *Eskimez Yeni Hz. Peygamber'in Sünneti* olarak değiştirdik.

“De ki: İşte bu benim yolumdur, bilerek ve inanarak ben Allah'a çağırıyorum, bana uyanlar da!” (12. Yûsuf, 108).

Mehmet Hayri KIRBAŞOĞLU  
Ankara 1 Ramazan, 1425  
15 Ekim 2004